

effect en de charme behouden blijven? Neem daarom de vrijheid! Bij vertalingen is de eigen weg de juiste weg...

Brief van Lipsius aan Franciscus Raphelengius sr. te Antwerpen, 11 september 1583
(*Ep. Cem. I 35, Gerlo 275*)

Mijn antwoord op je vorige brief heb ik uitgesteld, niet afgesteld. Doordat ik iedere dag het vertrek van je zusters afwachtte en er steeds weer wat tussenkwam, zijn er, zoals je ziet, enige weken in stilzwijgen voorbijgegaan. Je brief deed mij veel geneegen, evenals je sympathie: ik beantwoord ze oprecht van mijn kant.

Je zoon schiet goed op met zijn studie, wij hebben er voor gezorgd dat de Boekdrukkunst hem niet afleidde of belemmerde. Het was niet in zijn belang de studie nu te onderbreken of te staken. Ik feliciteer je met je jongste zoon; ook de oudste wenst je geluk, zoals je aan het verjaarsgedicht kunt zien, dat hij je, denk ik, al gestuurd heeft. Wij gaan door met ons werk aan *De Constantia*, maar we worden dikwijls door zaken en ziekte opgehouden. Toch bevat me het werk, dat tenminste door zijn inhoud vandaag de dag voor veel mensen van nut zal zijn. Je ziet de donkere wolken van het moment en geen Zon die ze kan verdrijven. De Fransman [de hertog van Anjou] die beloofd had ze te zullen uiteenjagen, schijnt ze nog dichtert te hebben samen-gepakt. De Zuidenwind samen met de Noordwester – ik ben bang dat ze eerder grotere stormen zullen veroorzaken. Alles wat de vorsten vandaag doen, is gevaarlijk en niet te vertrouwen; er is nergens enige hoop op ware steun, behalve voor ieder in zichzelf. Wij behoren ons al van tevoren sterk te maken tegen al deze dingen die een mens niet alleen kunnen, maar krachtens een soort algemene wet ook moeten overkomen...

Brief van Lipsius aan D. Coornhert te Haarlem, 18 maart 1584
(*Burmannus, Sylloge I 177*)

Zeer geachte Heer,

Het deed mij zeer veel geneegen dat U Uw opinie over ons boek *De Constantia* zo openhartig hebt neetgeschreven. De vrijheid van oordelen die ik gaarne ten aanzien van ander mans geschrift-

ten voor mijzelf opeis, sta ik evenzeer anderen toe. Maar datgene wat U aanvankelijk gekwetst heeft of waar U ook nu nog moeilijkheden mee hebt, zult U misschien toch niet volledig afkeuren als U het beziet naar de geest waarin het geschreven is. Wij hebben bepaalde formuleringen en opvattingen van antieke filosofen gevolgd, die beoordeeld naar de zuivere en juiste norm van de christelijke theologie, ik geef het toe, niet geheel en al juist en zuiver zijn. Maar men moet dit natuurlijk door een niet al te strikte interpretatie verhelpen en rechttrekken. Ik heb met dit werk als geheel goede en positieve bedoelingen gehad en geen enkele behoefte aan polemiseren (dit laatste vermijd ik van nature en heel bewust); ik had zowel het algemeen welzijn als het geluk van ieder persoonlijk op het oog. Wat Uw voorstel betreft om dit boek te gaan vertalen, hoe zou ik het kunnen afkeuren, als U het boek zo waardevol acht om Uw uren er aan te besteden? Ik geef U volgaarne toestemming, op die voorwaarde dat U ook openlijk Uw oordeel over het belang van dit werk zult geven. Ik heb met Plantijn erover gesproken; hij zal Uw vertaling direct drukken. Alleen raad ik U aan (als U met dit werk begint) om een zekere vrijheid bij het vertalen te bewaren, omdat iedere taal zijn eigen uitdrukkingen en stijlkenmerken bezit, die niet strikt en slaafs op vreemde grond kunnen worden overgeplant. Daarom moet U soms niet alleen de formulering veranderen maar ook de inhoud korter of langer maken, ten behoeve van de lezer. Mochten er passages zijn waarover U mij moet raadplegen, dan ben ik gaarne bereid U ter wille te zijn. Leiden, ...

Brief van Lipsius aan D. Coornhert te Haarlem, 9 april 1584
(*Burmannus, Sylloge I 178*)

Ik heb een tweede brief van U ontvangen, waarin U zich oneens verklaart met datgene wat ik in hoofdstuk 20 van mijn *De Constantia* geschreven heb. U moet niet denken dat ik U deze openhartige kritiek kwalijk neem. Ik heb zwart op wit verklaard dat ik voor kritiek en verbeteringen opensta, en ik zal dit metterdaad laten blijken. Hoewel ik ieder debat verafschuw (het leidt zelden tot de waarheid, tenzij het vriendschappelijk onder vrienden wordt gevoerd), zal ik, als U mij eenmaal de redenen voor Uw standpunt schriftelijk hebt gegeven – en wel graag in beknopte vorm –, niet schromen ofwel mijn mening nader te verklaren en te staven, ofwel Uw mening te delen (als de